

RESTAURATORI ROMÂNI: ARHITECTUL ȘTEFAN BALȘ (1902 – 1994)

FIȘĂ MONUMENT RESTAURAT

Denumire: Catedrala romano-catolică "Sf. Mihail", Alba Iulia

Localizare: mun. Alba Iulia, str. Mihai Viteazul nr.19

Cod LMI 2015: AB-II-m-A-00129

Scurt istoric

Catedrala Romano-catolică Sfântul Mihail, situată în interiorul cetății Alba Iulia, este cel mai valoros monument de arhitectură romanică din Transilvania. Construcția catedralei a început în secolul al XI-lea, probabil prin anul 1009, odată cu întemeierea Episcopiei Transilvaniei de către regele Ștefan I al Ungariei. În imediata ei vecinătate, a fost descoperită fundația unei biserici de la mijlocul secolului al X-lea. La mijlocul secolului al XII-lea au fost ridicate navele transversale ale catedralei.

Lăcașul a fost distrus parțial de marea invazie tătară în anul 1242. Actuala catedrală a fost construită între anii 1246-1291 în stil romanic cu elemente de influență gotică. Edificiul a servit drept catedrală a Episcopiei Transilvaniei, iar de la concordatul interbelic dintre România și Sfântul Scaun servește drept catedrală a Arhiepiscopiei Romano-catolice de Alba Iulia.

Edificiul este o bazilică cu trei nave, transept cu trei abside semicirculare, turn peste careu și două turnuri pe latura de vest, adăugându-se ulterior două nave în zona transeptului. Cele trei nave sunt despărțite prin stâlpi masivi din zidărie și coloane angajate cu capiteluri decorate cu motive vegetale și zoomorfe, expresie cu o valoare excepțională a arhitecturii romanice transilvănene. Portalul vestic, construit în anul 1287 de meșterul Johannes, este un remarcabil exemplu de arhitectură gotică.

În partea de vest se află două turnuri care au fost construite în secolul al XIII-lea până la nivelul cornișei navei. Turnul de nord a rămas neterminat iar turnul de sud a fost înălțat în mai multe etape.

Între 1718 și 1737 s-a cele două turnuri au fost unite printr-o boltă, formând un portic deasupra accesului vestic, deasupra căruia s-a ridicat un fronton triunghiular străjuit de patru statuete de sfinți și trei basoreliefuri.

Capela Lazo, aflată pe latura nordică a catedralei, este cea mai importantă construcție din epoca renașterii timpurii din Transilvania.

Restaurare – etapa Ștefan Balș

Catedrala romano-catolică din Alba Iulia este restaurată de Ștefan Balș în perioada 1967-1975. Restaurarea menține etapele majore de construcție.

Lucrările de restaurare proiectate de arhitectul Ștefan Balș au început în anul 1967. Cercetarea arheologică a fost realizată de Radu Heitel. Cu această ocazie s-au descoperit fundațiile primei catedrale și rotondei. Urmele zidurilor descoperite în săpătura arheologică au fost marcate în pardoseala catedralei cu pietre de culoare diferită.

În cadrul lucrărilor de restaurare începute în noiembrie 1967 și finalizate la 31 decembrie 1973 a fost recondiționată șarpanta, reparată învelitoarea de țiglă, au fost înlocuite elementele de piatra degradate ale cornișei, precum și alte blocuri de piatra fasonată.

Au fost recondiționate patru contraforți, fațadele acoperite de diverse depuneri au fost curățate și rostuite.

Au fost completate și consolidate nervurile de piatră, au fost curățate de straturile multiple de văruială. Au fost restaurate vitraliile sanctuarului și navei principale.

Colateralele de nord și de sud au fost consolidate cu o structură din beton armat. Cele două colaterale, capela Lazzo, precum și turnul au fost acoperite cu învelitoare de plumb după modelul restaurării anterioare d la începutul secolului al XX-lea.

A fost reconstruită scara în spirală a turnului de NV, aflat într-o stare statică critică în urma exploziei din 1603 când turnul a fost serios afectat. Pentru consolidarea turnului a fost necesara demolarea parțială a scării care a fost reconstruită în formele inițiale, fără ca structura acestuia să fie țesută cu zidăria turnului.

Cu ocazia refacerii pardoselii de piatră a fost introdus sistemul de tuburi pentru încălzirea cu aer cald. Cu această ocazie s-a revenit la nivelul original de călcare.

Coborârea nivelului de călcare în biserică a făcut necesară demontarea altarelor baroce din marmură precum și demontarea și remontarea celor trei sarcofage.

La turnul clopotniță s-au refăcut tencuielile interioare, scările din stejar masiv, învelitoarea de tablă, a fost desființată scara din lemn și înlocuită cu scară din beton armat și trepte de stejar. Au fost executate taseări cu piatră cioplită.

Conceptul general pentru restaurarea catedralei romano-catolice a fost acela de menținere a etapelor majore de construcție.

Documentar foto

Imagini din timpul restaurării

Sursa imaginilor: Teleki Gabor: **A székesegyház és püspöki palota helyreállítási munkálatai az 1960-as évektől 1999-ig**, Elő múltunk. A Gyulafehérvári Szent Mihály székesegyház és érseki palota, Verbum Kolozsvár, 2012

Bibliografie

B. Nagy Margit: **Stílusok, művek, mesterek**. Budapest, 1977.

BÁGYUJ Lajos: **A gyulafehérvári székesegyház helyreállítása**, Korunk, 1978, 12. sz., 1037-1040. p., műemlékvédelem/építészet

Heitel, Radu: **Archáologische Beiträge zu den romanischen Baudenkmalern aus Südsiebenbürgen. II** (in Zusammenhang mit der zeitlichen Bestimmung der altesten „Rotunda Ecclesia“

Rumaniens und der Kathedrale I in Alba Iulia). Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, 12/ I, 1975. 3-10.

Kovács András: **A gyulefehérvári Szent Mihály székesegyház története.** Kolozsvár, 1996. (Erdélyi műemlékek 26).

Marcu Istrate, Daniela: **A gyulefehérvári római katolikus székesegyház és püspöki palota régészeti kutatása (2000-2002).** Teleki László Alapítvány, Budapest, 2008.

Marcu Istrate, Daniela: **Catedrala romano-catolică și palatul episcopal din Alba Iulia. Arheologie și istorie,** catalog de expoziție. Alba Iulia, 2009.

Marcu Istrate, Daniela: **Erdély ezeréves püspöksége. A gyulefehérvári Szent Mihály Székesegyház és Érseki Palota. Régészeti kutatása 2000-2008.** Teleki László Alapítvány, Budapest, 2010

Roth, Victor: **Siebenbürgische altare.** Strassburg, 1916.

Roth, Victor: **Die deutsche Kunst in Siebenbürgen.** Hermannstadt-Sibiu, 1934.

Sabau, Nicolae: **Metamorfoze ale barocului Transilvan. III.** Cluj Napoca, 2002.

Teleki Gabor: **A székesegyház és püspöki palota helyrealítási munkálatai az 1960-as évektől 1999-ig,** Elő múltunk. A Gyulefehérvári Szent Mihály székesegyház és érseki palota, Verbum Kolozsvár, 2012

Vatașianu, Virgil: **Istoria artei feudale în Țările Române.** București, 1959.

Vatașianu, Virgil: **Studii de artă veche românească și universală.** București, 1987.

Autor: arh. Iosef Kovacs